

Barcelona, 28 de juliol de 1983

Estimat amic,

Vivim a Barcelona, vaja, a Catalunya, vull dir, uns dies tan calents -consti que no té cap connotació eròtica, l'adjectiu!-, que em fa l'efecte que si no plou aviat, no ho resistirem. El pitjor del cas és que, suposo que per la proximitat del mar, no hi ha canvis notables entre les temperatures del dia i de la nit, quatre o cinc graus a tot estirar. En Maurici, en canvi, que ja saps que és a Badajoz, ens explica que a igualtat de temperatures -entre Barcelona i Badajoz- de dia, hi ha una notable diferència pel que fa a les nits, ja que allà la temperatura disminueix dotze o tretze graus. Vivim ja fa massa dies aquella època en què la pell d'un mateix et fet fàstic, de nit, quan un braç -el teu, eh!- frega qual-sevol part del cos. Ens fondrem, noi! I, com és natural, els boscos, a cremar! Tothom parla de socarrimadors professionals, d'agents desestabilitzadors i tot de coses en les quals seria molt fàcil de creure si no fos que he vist molt de prop com en la major part dels casos és la inconsciència, la falta de sentit comú o la despreocupació més gran poden encendre la gran foguera. Els fumadors, perquè són incapaces de deixar de fumar pel bosc brut, amb el brancam dels pins tallats en els darrers tres o quatre o cinc anys escampat per terra, a tocar de les brugueres: egea pura, saps! Ni a Castellterçol mateix no es pot viure amb tranquil·litat: vaig poder fer festa divendres, dissabte, diumenge i dilluns darrers, i si no era amb pantalons curts, descalç sobre l'herba, i mullant-me el clatell a raig de mànega, no hauria sobreviscut. Va ajudar, també, el tee a can Xarina, ben remullat amb un rosat empordanès que estimulava el rotet de satisfacció. En aquest cap de setmana em vaig empassar "La ehica del tambor", d'en Le Carré, un autor que em penso que ja t'he dit en alguna ocasió anterior que em té el cor robat. És lent, però segur, implacable, tenaç, ho té tot previst i t'arrapa en la seva xarxa narrativa de manera que no te'n pots escapar. En aquesta ocasió va de conflicte entre sionistes i palestins... M'embrancaria en una discussió política inacabable si intentava explicar-te la meva posició. Tots tenen raó. Tots són culpables. El més terrible és que veus que tal com són les coses, o en l'estat actual, no hi ha manera de resoldre-ho. L'odi és massa llunyà. S'ha vessat tanta sang que les ferides no es tancaran de cap manera. I en Le Carré ho veu així, em penso, però no ha estat ell qui m'ho ha fet veure així, perquè jo ja tenia la meva opinió. En un principi, els jueus eren els bons. Tots ad-

miràvem els kibutz, la lluita contra la sorra, el regadiu per goteig... Hauria de ser degoteig, suposo, oi? I tots compreníem que bé s'havien de defensar de les agressions dels moros -amb el record fresc encara de la seva intervenció al costat de Franco en la nostra guerra, no ens feien cap gràcia, oi?- que entre les dunes disparaven trets contra els supervivents dels camps d'extermini nazi que lluitaven contra un terreny hostil per convertir-lo en fèrtil. De mica en mica, però, vam saber que en el terreny on els anglesos havien situat els jueus -tots havíem llegit "Exode", aquell serial que en Paul Newman va fer en cine- abans hi havia una pobra gent que vivia del fruit de les quatre palmeres i dels ramats de cabres. Van venir les guerres i l'annexió de més terreny per part dels jueus, que jo justificava com a cuirassa que els protegiria de l'atac que podia ser decisiu si tot el món àrab es posava d'acord. Però la violència dels palestins per tot el món ha fet que ens adonéssim que ara havien passat a ser víctimes i els jueus botxins. Embolica que fa fort! En tot això, però, jo veig una culpa prou clara per part de tots els països àrabs dels voltants que van tenir molt d'interès de mantenir els refugiats en autèntics camps de concentració que en qualsevol moment podien proporcionar mà d'obra per a la guerra, barata i ben violenta. Si els reis del petroli haguessin absorbit els palestins, ara no hi hauria conflicte. Si els anglesos haguessin planejat millor l'emplaçament del nou estat d'Israel... Si... Si no fos la cella, l'ull li treia, deia una meva àvia! I tota aquesta anàlisi em sembla tan superficial, que val més que ho deixi per a un altre dia. La qüestió és que se les foten de valent i que se les fotran per in secula seculorum. I que a Síria, el Líban i tot aquell Orient Proper semblarà que es tracta dels boseos catalans per la quantitat i qualitat de fogueres.

Vejam, t'he de parlar de l'afer Rodereda. Ho hem comentat a l'Associació d'Escriptors, però no hi hem sabut veure la maniobra que a tu et sembla que hi ha hagut. L'editor de "La plaça del diamant" i, en definitiva, qui té tots els drets de difusió en qualsevol llengua, és Joan Sales, una persona amb un caràcter difícil, però d'una catalanitat a bastament demostrada abans que tu i jo comencéssim a trepitjar els carrers d'una Barcelona encara sense asfaltar. Els qui l'editen en castellà són la gent d'Edhasa, en una col·lecció dirigida per la Marta Pessarrodona, una poetessa ben considerable, sòcia de l'AELC, i ben sensible a tota aquesta qüestió. Per altra banda, l'empresa Planeta no té res a veure, sembla, amb l'afer. De tota manera, hem escrit a Joan Sales, que és qui té la pellera pel mànec, per tal que obri els ulls i no permeti que la cosa es repeteixi. L'únic dels Lara que coneix és el fill, que ara porta el

pes de l'editorial. Em sembla una persona intel·ligent i un bon comerciant que sap per on van els trets. La seva col·laboració amb les Institucions catalanes del moment és total i el tracte molt cordial amb tothom. És evident que editen en català perquè ara "toea" fer-ho. No crec que ho facin perquè la cosa raja més o menys, no. La mena de negocis que acostumen a remenar no són d'aquestes dimensions més aviat esquifides. Em consta que hi ha gent "dels de sempre" que lamenten que la Capmany o en Folch o la Roig o en Jaume Fuster, posem per cas, editin a can Planeta, però jo et puc assegurar que no dubtaria pas de fer-ho -sempre que fos en català, és clar!, i sense condicions especials- tenint en compte que perquè et publiquin un llibre, una novel·la, sobretot, a Edicions 62, t'has de posar a la cua sabent que et diran que no. Pensa en el cas d'en Folch i Camarasa... Quants anys feia que els nostres editors no es recordaven d'ell? Ara, en canvi, hi ha publicat dues novel·les i el seu nom torna a sonar. Tu creus que si en Folch hagués anat a parar a can Castellet hauria aconseguit que li'n publicuessin alguna?

I ara que parlem de llibres, hauria de referir-me al nostre epistolari. Passat l'estiu miraré de veure en Garcia Grau. Però ara, sense rellegir res del que hem escrit, aquestes pàgines em fan por. Em fan por que només puguin interessar-nos a nosaltres dos -ampliant el cercle, podria posar la teva dona, algun dels teus fills, una mica la meva dona i para de comptar: el meu fill estie segur que no passaria de la primera pàgina si és que s'esforçava a obrir el llibre-, ja que tot plegat són problemes molt domèstics. Pense que potser podria tenir més interès d'aquí deu, quinze o vint anys. Tot el que comentem és massa actual, no ho creus així, tu? Si en un principi el que hi estava més engrescat era jo, ara m'he refredat, ho confesso. Hi ha una altra raó: Laia passa un moment tan dolent que lamentaria afegir dèficit al que ja té acumulat. I no parlo perquè tingui por de perdre el mig milió de peles que em deuen de drets de la sèrie de "La casa sota la sorra", no, perquè ja m'hi començo a resignar. De tota manera, et prometo que passat l'agost en parlaré amb en Garcia Grau perquè ell hi doni una ullada. És molt probable que la seva opinió, distanciada, posi les coses al seu lloc. És clar que es llegeixen els llibres de memòries! Però, fixa't, que són els d'en Serrahima -que es refereixen a vint o trenta anys endarrera, o els dietaris d'en Pere Gimferrer, actuals, però amb una mena d'aurèc la intel·lectual que ni tu ni jo no som capaçes d'adoptar, ni que ens la clavéssim amb xinxetes, com un Crist. Pensa-hi tu, també. Rellegeix-ho tot una mica. Jo també ho faré. Hi ha més dies que llonganisses. A més, què hauríem de fer? Diversos volums,

a mesura que anéssim afegint pàgina darrera pàgina, o un de sol que durés dos o tres anys? Hauríem de revisar el que ja hem escrit, o ho publicaríem tal com raja? En una ocasió tu em parlaves de rebaixar el teu crític devers algunes persones que hi surten amb el nom propi, però jo, avui, disposat a portar-te la contrària en tot, em penso que si peca d'alguna cosa, l'epistolari, és de poca mala bava, de dir les coses massa suaument, potser és el nostre estil, però així no es va enlloc. I si no, mira la premsa i veuràs com es deixen els uns altres. Tu i jo em penso que quedariem com dos boy scouts d'allò més constructius... Pot ser molt bé que la cagui de mig a mig, per això val la pena que hi meditem. Jo tardaré una mica a fer-ho: amb aquest cony de calor, no es poden tenir les idees clares.

Fixa't si en fa, de calor, que ni tan sols no m'atreveixo a anar al Teatre Grec. Aquesta temporada només hi he anat un dia, amb la Rosa. Feien "La indagació", de Peter Weis, sobre els judicis dels nazis. Em va saber greu d'estar d'acord amb la crítica -amb la Gabancho, que em molesta tant pel teu desmenjat que adopta- i me'n vaig anar abans que s'acabés. Era d'allò més ensopit. Uns anys endarrera ens hauria fet saltar de la cadira, segurament, però avui, aquella mena de recitatiu, sense gairebé moviment, es feia feixue. Ja m'ho temia i hi vam anar per solidaritat, ja que el dia abans una banda d'ultres havia llançat pedres contra els actors i el públic, des de les altures del Teatre Grec. Potser aquesta nit farem un esforç i hi tornarem. Encara no hem decidit on. Es pot triar entre un ballet portuguès al Grec, uns mims francesos a la Casa de la Caritat o bé, a l'Hospital de la Santa Creu -als jardins, naturalment-, una sessió de cinema mut amb "Esposes frívoles", d'Eric Von Stroheim, amb acompanyament musical del doctor Joan Pineda al piano, un espectacle que em faria molt il·lusió de veure. Ara són les set i no ens hem decidit. Potser encara ens quedarem, per a vergonya nostra, asseguts a casa, amb la mirada perduda en el televisor.

Abans que me n'oblidi, ací tens l'adreça d'en Fèlix Cucurull: és a Arenys de Mar, al carrer Rambla del Bisbe Pel, 40, bis, i el telèfon, per si és alguna cosa urgent i confidencial: 792.01.35.

Em penso que hauria d'haver començat per dir-te com ens va apànar la mort d'en Xavier Romeu. Jo feia molt de temps que no el tractava gaire. Era una persona d'un humor una mica especial -em refereixo al tarannà, és clar-, que de vegades semblava sorrut ^{però} ~~però~~ que, amb una mirada una mica entremaliada, desfeia l'equívoc tot seguit. Havia tingut problemes domèstics, amb mosses, em penso. I la seva radicalització i compromís l'havien de marcar en la seva manera de ser. Jo dec ser un conformista de

mena -prou que es nota en aquestes cartes, deus pensar, tu, ara!-, però no em voldria posar en la pell d'un d'aquests lluitadors. Conec d'altra gent que ha entrat també en aquesta dinàmica, en una mena de matrimoni total amb un partit, amb un partit petit, des de l'òptica del qual tots els altres són traïdors, venuts, agents de l'enemic. I això no pot ser. Els resultats de les eleccions demostren com van les coses. La gent no vol soroll. Som conservadors en extrem. El pobre Xavier, ara que semblava que tenia ganes de tornar a escriure, i que se li obrien d'altres camins a la vida, es va estavellar el cap tot conduint el seu cotxe. Jo no ho sabia, però m'han dit que era una mica foll, al volant. Em va trucar una dibuixant, que el coneixia, i em va fer saber que un estiu va tornar amb ell de la Universitat de Prada, i que mai no les havia passades tan magres dalt un cotxe. Era un gran conductor i se sentia molt segur, però el volant és una eina molt perillosa. A mi em fa molta por. Però no és estrany, car sóc poruc de mena. Però em fa por conduir jo, no anar de paquet amb un altre. És per allò de la responsabilitat, saps? Si passa alguna cosa, seré víctima però no responsable.

Noi, em crida la Rosa. Menjarem una mica -no gaire- i anirem a... Ara ho hem de decidir. Ja t'ho explicaré demà.

L'encapçalament d'aquesta carta ja no val, perquè avui ja és dia 29. Per cert, que la Rosa m' encarrega que et saludi i així ho faig: "Hola, Jordi!". Bé, el cas és que després de menjar lleugerament, ens vam decidir i vam fer cap a la Casa de Caritat. Aquest any hi ha un nou sistema de grades i cadires, més còmodes que l'any passat, i l'espectacle, "L'es", és un conte africà muntat per Peter Broock, parlat en francès, però amb reiteració constant de paraules de manera que és molt entenedor. L'actuació dels actors, sensacional. Al final de la representació -durava una hora escassa-, i mentre els aplaudien, van començar a fer salts, contorsions i balls que ens van deixar amb un pam de nas, tot sota el ritme trepidant d'una bateria. Va estar bé. No tant com molta gent deia, gent que fàcilment s'enlluerna davant tot el que ve de fora.

Ara resulta que la Rosa s'està empassant "La cerimònia del adió", llibre del qual tu has estat lector fa ben poc. La Rosa és un cas ben curiós pel que fa a lectures. Ara que té més temps per llegir, ja que en Maurici no li dona feina de tan lluny que és, s'ha apassionat per la Simone de Beauvoir i ha llegit d'una tirada gairebé totes les novel·les i els llibres d'assaig. Fa poc que va acabar "Els mandarinians" -abans havia llegit "La invitada"- i va voler rellegir -cosa que està fent ara- "La cerimònia del adió" que ja coneixia. Jo, que figura que sóc el lletraferit

de casa, mai no he aprofundit tant en un autor com ara fa ella. Primer va ser la Virginia Woolf, ara la Simone! Està relacionant tot el que explica de memòria personal amb els personatges de ficció que després apareixeran en les novel·les. Si la Rosa volgués, ara està en condicions d'escriure algun comentari sobre l'obra d'aquestes dues autores que ha paït perfectament. El que passa és que no s'atrevirà mai a fer-ho perquè pateix una terrible sensació d'inferioritat que li va donar una escolarització infantil del tot insuficient. Ara, per més que m'esforci a explicar-li-ho, no es vol fer càrrec que l'experiència que ha acumulat, les lectures, i la capacitat d'observació, junt amb una sensibilitat molt particular, la fan del tot apta per a una empresa d'aquesta mena. Ella, sempre, per treure importància als meus comentaris, em diu que què vull que escrigui si no té idea del "complement directe"...! Amb aquesta conya concreta les seves mancances, saps. Però et puc assegurar que els seus comentaris sobre algunes d'aquestes obres són d'allò més interessants i, en moltes ocasions, ben originals. Com si tothom hagués nascut ensenyat!

No et vaig explicar el merder que vam tenir en el jurat del Premi Sant Jordi de la Generalitat, en homenatge a J.V.Foix, adreçat a nens, nois i noies. Va resultar que vam facilitar a l'Avui algunes de les poesies que havíem de premiar —que havíem escollit en la darrera reunió del jurat—, i que els del diari en van triar una i la van publicar el mateix dia que s'havia de celebrar la festa. Doncs, aquella mateixa tarda, la dona del poeta Miquel Martí Pol va trucar a casa —jo no hi era— i va parlar amb la Rosa per dir-li que el poeta de Roda, tot i saber-li molt de greu haver d'aixecar la llebre, es veia obligat a comunicar que el poema que havia publicat l'Avui era seu, amb l'única variació d'un parell de paraules... Aquí ~~seu~~^{si} que es va escagarrinar, la Rosa! No sabia on parava jo ni a qui trucar. Finalment, gràcies a diversos contactes —en Jaume Fuster, em sembla que la va orientar— va parlar amb la Gemma d'Armengol, ex-companya d'en Bru de Sala —membres tots dos del jurat—, i la cosa es va engegar, de manera que mitja hora abans de l'acte de concessió dels premis al saló de Sant Jordi de Palau, el jurat va poder rectificar l'acta, fer-ne una de nova, en la qual no constava enlloc el nom de la noieta de 17 anys que ens havia engalipat.

La cosa, a través de l'Avui, que és l'únic que se'n va ocupar puntualment, va ser tocada amb molta delicadesa. El jurat estava disposat a rebre les garrotades que fossin precises, però no volíem que es fes sensacionalisme a càrrec d'un noieta tan jove. Imagina't com l'haurien pogut tractar alguns mitjans de comunicació, àvids de carnassa! Ara, posteriorment, vaig llegir un article al "El 9 Nou", de Vic, on trac-

taven d'indignes la Generalitat i el jurat que havia concedit el premi, amb un atac a això que ha estat designat per certs sectors "la cultura oficial", de la qual, segons sembla, jo formo una part ben important... Bufa! Si l'atac només hagués estat per al jurat, hauria callat, però em va semblar completament injust que involucressin la Institució en l'afer, i ja saps que no sóc pujelista... Si no fos que era molt llarga, et transcriuria la carta. Més o menys, li venia a dir que sóc un ciutadà que al llarg de cinquanta anys he viscut situacions, en aquest país, que han estat dignes i indignes, però cap d'elles ^{no} pot tenir relació amb el fet que entre dotze mil poemes no sàpigues reconèixer aquell que és d'en Martí Pol. Com a persona vinculada a les lletres, jo podia triar entre uns textos, però no havia de ser per força un arxiu vivent de tota la poesia del món. L'únic que es podia enfadar era en Martí Pol, però l'home s'ho va prendre amb una delicadesa total, el seu patiment es relacionava amb el que li podria passar a la messa si la desemascaràvem...

Més endavant, hem rebut una carta de la noia. M'ha agradat que donés la cara. Ens ha explicat una història que la Rosa no s'acaba d'empassar, i que jo, naturalment, eric totalment -l'encís de les noietes de 17 anys, tot i no veure-les, és irresistible, per a mi...!-, on ens fa saber que és molt afieionada a copiar els poemes que li agraden més. Fa dos anys que devia copiar el de referència i hi va posar unes inicials, M.P., que són les seves, precisament -es diu Montserrat Puig-, i es va equivocar de carpeta arxivadora tot col·locant-lo en la dels propis enlloc de la dels copiats. Darre-rament, en rellegir-lo de cara a la tria a presentar al premi, li va plaure, no va recordar que ^{no} era seu, i el va enviar junt amb quatre poemes més, tots ells ben bonics. Què opines, tu? A mi la cosa més que res em diverteix i, per una altra banda, m'omple de satisfacció: vam saber detectar un poema important. La resta és irrellevant.

Et volia explicar més coses. No has vist un "Avui", el del diumenge 26 de juny? Doncs busca'l, o fes-me saber que no el trobes, perquè el teu amic, aquí de cos present, es va convertir en la vedette de la primera, la tercera i la quarta pàgines. Tot un festival Carbó! Això m'ha portat a la televisió, on vam gravar un programa d'uns deu minuts que es passarà el segon dissabte d'agost. Per cert que el dia 22 d'agost, també, tornaran a projectar, d'una tirada, els quatre capítols de la dissortada sèrie "Borinot" que ja va passar-se fa un parell o tres d'anys. Em penso que ja t'havia parlat de les desgràcies que van acompanyar aquella filmació. Ara, amb un altre Borinot al mercat, més àgil i aventurer, em penso que em farà una mica de vergonya de reveure'l.

I prou per avui, que el paper escaseja! Una abraçada i molts records per a tots. Una pregunta tòpica i típica: encara no et volen fer avi? Adéu,

Jaaguin